

FOREDRAG I EVJE OG HORNNES ARBEIDERPARTI
6. SEPTEMBER 1976.

I Arbeiderpartiets politikk har det alltid vært viktige mål å få et høyt produksjonsresultat i landet, samt å fordele dette på en sosialt riktig måte. Vi har aldri ønsket en høy produksjon for produksjonens og vekstens egen skyld. Motivet har vært å skaffe økon misk dekning for de behov som ikke blir dekket av seg selv som et resultat av markedsøkonomien. Det gjelder lavinntektsgrupper i vid forstand, og det gjelder distrikter og næringer som ligger etter i utviklingen.

- 2 -

Hvis vi skal kunne tilgodese slike behov, må vi ha en viss vekst i de samlede inntekter i landet. Vi trenger en tilvekst i de samlede inntekter for å kunne foreta den nødvendige omfordeling gjennom på den ene siden skatter og avgifter og på den andre siden tilskott, subsidier og andre overføringer.

Jeg vil gjerne knytte noen betraktninger til inntektsfordeling og inntektsutjamning som en viktig politisk oppgave.

Skatte- og avgiftspolitikken er et viktig ledd i vår inntektspolitikk. Men før jeg drøfter skattene, vil jeg gjerne trekke fram en del andre sider av vår politikk som er like viktig, ja kanskje viktigere enn mange deler av skattepolitikken, når det gjelder å påvirke folks

inntekter, og fordelingen av inntektene.

En hjørnestein i vår inntektspolitikk er den fulle sysselsetting. Ved å gi alle arbeidsføre en fast jobb og en arbeidsinntekt ligger den beste støtte til den som ellers står lavest på inntektsstigen. Det gjelder både når vi ser på selve inntekten, og når vi ser på den menneskelige verdi som ligger i å ha en jobb og kunne tjene sin inntekt gjennom et personlig arbeid.

Gjennom utbyggingen av vårt trygdesystem har vi kommet langt i å bedre og trygge levekårene for syke, uføre og eldre. Dette er kanskje den form for inntektsutjanning hvor vi i en internasjonal sammenheng er kommet aller lengst.

Videre vil jeg trekke fram hele vår distriktspolitikk som et viktig ledd i vår politikk for å utjanne inntekter og levekår. Med distriktspolitikk i vid betydning tenker jeg

også på landbrukspolitikken og fiskeripolitikken. Vi har i de senere år hatt et gjennombrudd i distriktsutbyggingen. Vi har fått en del bærekraftige, mindre sentra med faste arbeidsplasser, hvor både lokalsamfunnet og bedriftene har funnet gode løsninger på sine problemer.

La meg skyte inn noen bakgrunnsmerknader om den nye etableringsloven som et ledd i distriktsutbyggingen. Selv om vi har nådd gode resultater, kan vi ennå ikke være fornøyd.

Distriktenes Utbyggingsfond og andre offentlige finansieringsorganer er våre viktigste virkemidler, men de er ikke gode nok. Den nye loven om etableringskontroll vil være et nytt virkemiddel i distriktsutbyggingens tjeneste. Både for å bremse på veksten i de større pressområder, og for å få en sterkere distriktsutbyggingseffekt trenger vi

et bedre middel til å spre industrien og andre næringer.

Enhver som kjenner problemet med å få industri til de små steder ute i landet, vet at mangelfaktoren ikke bare er finansiering eller arbeidskraft. Det er selve prosjektet, ledelsen, mulighetene for markedsføring, som er de viktigste mangelfaktorene. Jeg tror derfor at det ligger mange gode løsninger i at eksisterende, gode bedrifter foretar sin utbygging ved å skape mindre satellitter, avdelinger, eller produksjonssamarbeid med lokale krefter i distriktene.

Mange steder i landet har dette gitt gode resultater. Jeg mener at denne tendensen må styrkes. Gjennom loven om etableringskontroll vil Distriktenes Utbyggingsfond - som skal administrere den - i samarbeid med bedriftene kunne skape utviklingsmuligheter både for distriktene og for industrien.

Hovedtrekkene i vår framtidige utdanningspolitikk er nå avklaret. Etter at en rekke viktige reformer i de siste tiår har vært etablert, vil våre krefter nå i noen tid samles om gjennomføringen av de nye ordninger, tilpasninger av dem osv. Når jeg nevner utdanningspolitikk i denne sammenheng er det fordi det ligger et viktig jamstillingsmoment ved at ungdommen i størst mulig utstrekning gis like muligheter til utdanning og yrkesvalg.

Vi vil neppe noen ^{gang få} full likhet mellom inntekter, arbeidsvilkår med videre i de ulike næringer og yrker. Det er altfor mange forskjeller, både av økonomisk og ikke-økonomisk art til at dette i dag er noe realistisk arbeidsmål. Interesser og ønskemål er heller ikke ensartet hos ungdommen i de ulike deler av landet.

Men hovedmålet er at vi så langt råd er fjerner de økonomiske og praktiske hindringer for at ungdommen skal kunne velge yrke og utdanningsretning etter interesse og anlegg.

Det utdanningssystem som nå er under gjennomføring etter at Stortinget i de senere år har vedtatt flere viktige reformer, vil bringe oss langt på vei mot et system hvor ungdom gis like sjanser uavhengig av bosted og sosial bakgrunn. Selv om vi ennå har store uløste oppgaver på dette felt, kan vi med trygghet peke på at vår utdanningspolitikk er med på å jevne ut ulikheter mellom de forskjellige befolkningslag.

Jeg vil nå gi noen merknader om skattene som ledd i utjæmningspolitikken.

Skattene er høye i Norge. Høye skatter, avgifter og trygdepremier er nødvendige i vår moderne velferdsstat. Det er mange nødvendige og godt berettigede krav til ytelser fra det offentlige. Disse ytelsene må dekkes av skatteinntekter. Dertil kommer at skatter, avgifter og tilskottsordninger til sammen er viktige ledd i vår politikk for å omfordele inntekter til fordel for dem som har behov for det.

Intet ansvarlig politisk parti kan love noen omfattende nedsettelse av skattene. Selv om vi i de siste par år har lyktes å få en svak nedgang i de samlede skatter i prosent av de totale inntekter, er skattenivået i Norge så høyt at det ligger nær en grense for hva folk godtar som rimelig. Dette gjelder både progresjonen

i inntektsskatten, dvs. de høye satsene som brukes på høyere inntekter, og den samlede direkte inntektsbeskatningen.

I den indirekte beskatningen har vi merverdiavgiften som det store fundament for statens skatteinntekter. Dertil har vi en rekke særavgifter som er innrettet slik at de rammer sterkere det forbruk som vi ikke kan oppfatte som nødvendighetsgoder.

De indirekte skattene har den fordel at de blir betalt samtidig med at man kjøper noe, og de oppfattes derfor ikke som en skatt på samme måte som inntektsskatten gjør det. Virkningen av merverdiavgiften og andre indirekte skatter må vurderes sammen med en del av våre tilskottsordninger. Merverdiavgiften på matvarer må f.eks. vurderes

i sammenheng med subsidiene på en del matvarer. Det er i første rekke administrative og kontrollmessige grunner som gjør det mest praktisk både å ha en avgift og en subsidieordning i stedet for å sløyfe begge deler.

Den samlede virkningen av merverdiavgiften, subsidiene på forbrukervarer og særavgiftene for en rekke goder er en viss utjamning til fordel for barnerike familier og til fordel for de lavere inntektsgrupper.

Gjennom en del år, ikke minst i den perioden hvor koalisjonsregjeringen under statsminister Borten satt ved roret, fant det sted en betydelig skjerpelse av den direkte

inntektsskatten. Dette skjedde ikke ved en bevisst vilje til å øke beskatningen, men man unnlot å justere skattesatsene med den generelle inflasjonsmessige vekst i inntektene. Derved opplevde vi at inflasjonen blåste vanlige lønnstakerinntekter opp i en nominell høyde uttrykt i kroner og øre som gjorde at disse inntektene ble rammet av de høye progressive skattesatsene som egentlig var tiltenkt bare toppinntektene i samfunnet.

I de siste par år har det vært lagt opp en skattepolitikk med sikte på å snu denne tendensen. Det er ikke realisme i å love revolusjonerende omveltninger her. Dertil er handlefriheten i vår økonomi for smæver for endringer fra år til år. Men siktemålet må være klart. Vi må være påpasselige med å justere satsene for inntektsskatten med den alminnelige inflasjonen. Vi må unngå at statsskatten

får den utilsiktede virkning at de progressive skattesatsene rammer også vanlige inntekter.

Jeg vil også gjerne si at mulighetene for i utjamningsøyemed å ramme de virkelige toppinntektene i samfunnet ved den progressive direkte inntektsskatt, sannsynligvis langt på veg er fullt utnyttet. Jeg tror at vi allerede i dag har en situasjon hvor de forholdsvis få tusen skatteyttere som representerer toppen i vår inntektspyramide, greier å unngå en del av den virkning som skattesatsene er tenkt å ha. Vi opererer her i et grenseland mellom næringsinntekt og private inntekter, i et grenseland mellom kontantinntekter og lavt vurderte naturalia, i et grenseland mellom reelle og fiktive fradragsposter og driftsutgifter.

Jeg mener ikke med dette å gå inn for å avvikle den progressive inntektsskatt til staten. Skatteprogresjonen trenger vi som ett av mange midler til å oppnå den inntektsutjamning vi ønsker. Men viktigere enn noe annet er at skatte- og omfordeling bygger på realiteter og ikke gamle illusjoner. Det viktigste er at summen av skatter, avgifter og overføringer gir en reell omfordeling til beste for lavinntektsgrupper.

Skatteunndragelse er et alvorlig problem, både fordi staten mister inntekter, og fordi det oppstår ulikhet og urettferdighet overfor dem som følger skatte-reglene. Regjeringen vil i løpet av vinteren legge fram en melding til Stortinget med en redegjørelse om dette problemet, og synspunkter på hvordan skatteunndragelse

kan reduseres.

Selv om vi har løst de grunnleggende økonomiske behov for storparten av befolkningen, gjenstår det likevel uløste oppgaver for å få en akseptabel fordeling av landets samlede inntekter. Vi finner mindre grupper blant våre trygdemottakere, og vi finner andre uløste omfordelingsoppgaver som må løses som ledd i en distriktspolitikk, for å nevne de viktigste. For å skaffe de økte midler som trengs til denne videreføring av vår utjammingspolitikk, må vi stort sett gå til de store generelle statsinntekter, fordi det er så lite å hente ved en øking av direkte eller indirekte skatter som rammer toppinntekter og toppforbruk.

Vi må derfor være klar over at vi har sterke begrensninger i å skaffe finansiell dekning for eventuelle nye større overføringstiltak uten å måtte gå ytterligere løs på skatter og avgifter fra de brede lag. Derfor må vi være meget kritiske med å påta oss nye, større overføringsoppgaver. Det har liten hensikt, å ta inn skattemidler fra det brede lag av skattytere for så å dele dem ut igjen til stort sett de samme mennesker. Ytterligere omfordelingstiltak vil bare kunne beholde sin sosiale karakter når vi bruker midlene til beste for spesielle grupper som klart ligger under gjennomsnittet.

Det hevdes fra mange at inntektene fra oljevirksheten vil kunne være løsningen på å finansiere ytterligere omfordelingsproblemer. Jeg godtar at det her ligger en

mulighet, og som vil bli fullt utnyttet. Men jeg vil også gjerne advare noe mot en overdreven tro på hvor langt disse midlene vil strekke. I realiteten er vi allerede begynt å bruke av dem, og listen over dem som gjør krav på tildeling av disse midlene er lang, meget lengre enn midlene vil kunne tilgodese.

Som en konklusjon på disse betraktninger av vår inntektspolitikk, vil jeg først og fremst peke på de betydelige resultater vi har oppnådd.

I OECD har man nylig gjennomført en undersøkelse av inntektsfordeling i 10 land, Australia, Canada, Frankrike, Den tyske forbundsrepublikk, Japan, Nederland, Norge, Spania, Sverige, Storbritannia og De forente stater.

Med en del reservasjoner for svakheter i det statistiske materialet, fremgår det nokså klart av denne

undersøkelsen at Nederland, Sverige og Norge og i noen grad Storbritannia klart peker seg ut som de land hvor inntektsutjamningen er drevet lengst. De har her sett på hvor stor del av de totale inntekter som tilfaller den minst velstående del av befolkningen, og hvor stor del av de samlede inntekter som har tilfalt den mest velstående tiendedel av befolkningen.

Frankrike, Spania og De forente stater utmerker seg på den motsatte siden ved de største inntektsulikheter.

Mange av de ordninger vi har i Norge for omfordeling av inntekter og velferd er ikke blitt registrert i denne undersøkelsen. Det gjelder f.eks. alle sider ved vår boligpolitikk, og de fleste distriktsutbyggingstiltak, overføringer til de svakerestilte kommuner gjennom skatteut-

jamningsordningen osv. Jeg antar at hvis vi tok også alle slike ordninger med i betraktning ville vår stilling i denne internasjonale oversikt være enda mer fordelaktig ut fra et inntektsfordelingssyn.

Som en annen del av en konklusjon vil jeg peke på at vi fortsatt har uløste omfordelingsoppgaver som en regjering utgått fra Arbeiderpartiet vil legge stor vekt på å løse. Jeg tenker på behovene til mindre grupper av befolkningen, blant de trygdede, blant folk i enkelte utkantstrøk, og andre spesielle grupper. Disse behovene må vi tilgodese. Finansieringen av slike nye tiltak må i hovedsak komme fra statens inntekter av oljevirkosomhet og fra de hovedstrømmer av skatte- og avgiftsinntekter til staten som betales av de brede lag i den arbeidsføre

befolkning.

Den tredje og siste del av min konklusjon er at mens vi i de første faser av vår utjavningspolitikk lettere kunne beskatte toppinntekter til fordel for bunninntekter, har vi ikke lenger den samme mulighet til en slik omfordeling gjennom de direkte inntektsskattene.

Jeg tror at vi må ha denne begrensning i tankene også når vi drøfter de forslag som har vært reist om en betydelig omfordeling av inntekter til fordel for barnefamilier.

Jeg vil gjerne også antyde, når det gjelder barnefamilienes vilkår, at vi må betrakte inntekten i den enkelte familie sett gjennom hele den yrkesaktive alder.

De fleste mennesker og familier gjennomlever forskjellige faser med ulik økonomisk velstand.

Mange har noen lette år i den første tiden som yrkesaktiv før de etablerer familier. Så kommer en fase som på mange måter er den rikeste i en families liv, men som også anstrenger familiøkonomien. Det er den fasen hvor hjemmet og familien etableres, barna kommer til og vokser opp. Deretter går man gradvis over i en ny fase der den økonomiske belastningen blir mindre, man avlastes for en del av oppgavene med barn og ungdom om skal ha sitt. Dette er vel for de fleste familier den fasen hvor den økonomiske velferd er høyest. Til sist har vi pensjonistalderen som for en del ennå skaper et vanskelig økonomisk problem.

Ved vurderingen av dette spørsmålet må vi også ha i tankene at de årene hvor man har mindre barn og økt økonomisk belastning i forbindelse med dem, har man også sin beste yrkesaktive alder.

Dette må veies mot det reelle behov for å avlaste barnefamiliene i en økonomisk presset situasjon.

Ved behandlingen av forslagene fra Familiebeskatningsutvalget må vi nøye vurdere de faktiske opplysninger og de forslag utvalget har lagt fram. Vi må også vurdere kostnadene ved de foreslåtte ordninger, og hvordan vi kan skaffe dekning for dem. I denne sammenheng må vi også vurdere om vi ønsker å jevne ut ytterligere familienes inntekt gjennom livet - hvorvidt de unge barnefamiliene

skal tilgodeses sterkere på bekostning av dem som ligger mellom denne aldersgruppe og pensjonsalderen.